

Astrid Lindgren

Rasmus en de landloper

vertaald door Rita Törnqvist-Verschuur
met tekeningen van Thé Tjong-Khing

Uitgeverij Ploegsma Amsterdam

I

Rasmus zat op zijn vertrouwde plekje boven in de lindeboom en dacht aan dingen die er niet moesten zijn. In de eerste plaats aard-appels! Behalve natuurlijk als ze gekookt waren en je er 's zondags jus overheen kreeg. Maar zolang ze op het aardappellandje groeiden en aangeard moesten worden, zouden ze er niet moeten zijn. Juffrouw Haviks moest ook maar afgeschapt worden. Want die zei soms zomaar: 'Morgen gaan we de hele dag aard-appels aanaarden.'

'We gaan aardappels aanaarden,' zei ze, maar dat betekende echt niet dat juffrouw Haviks van plan was te helpen. O nee. Rasmus, Gunnar, Grote Peter en de andere jongens moesten de hele zomerdag in de hitte op het aardappellandje zwoegen. En de kinderen uit het dorp voorbij zien komen op weg naar de zwemplek in de rivier! Die verwaande dorpskinderen moesten er trouwens ook maar niet zijn!

Rasmus probeerde te bedenken of er nog meer was dat weg moest. Maar hij werd gestoord doordat iemand hem van beneden zachtjes toeriep: 'Rasmus! Verstop je! De Havik komt eraan!'

Gunnar stak een waarschuwend kop om de deur van de houtschuur en Rasmus glipte weg van zijn lievelingsplekje. En toen juffrouw Haviks een ogenblik later voor de houtschuur stond, was er tussen de groene takken van de lindeboom geen Rasmus te zien. Dat was maar goed ook, want juffrouw Haviks wilde niet dat jongens als vogeltjes boven in bomen zaten wanneer er nuttig werk te doen was.

‘Alleen dennenblokken, Gunnar!’

Juffrouw Haviks liet haar strenge ogen onderzoekend over de houtblokken gaan die Gunnar in de mand had gestapeld.

‘Ja, juffrouw Haviks,’ zei Gunnar met de stem waarmee je juffrouw Haviks hoorde te antwoorden. Die speciale kindertehuisstem die je altijd gebruikte als je iets tegen de directrice zei en tegen de dominee, wanneer die op inspectie kwam en vroeg of je het niet fijn vond de tuin zo mooi te maken. En tegen de ouders van een van de dorpskinderen als die kwamen vragen waarom je hun zoontje een oplawaai had gegeven, terwijl die jongen jou op het schoolplein voor ‘weeshuisjoch’ had uitgemaakt. Dan klonk je stem precies zo mak en onderdanig, want je had allang begrepen dat juffrouw Haviks en de dominee en al die anderen dat verwachtten.

‘Weet jij waar Rasmus is?’ vroeg juffrouw Haviks.

Angstig drukte Rasmus zich nog dichter tegen de tak waaraan hij hing, en hij hoopte vurig dat juffrouw Haviks weg zou gaan. Veel langer kon hij zo niet blijven hangen, hij hoefde maar een heel klein beetje kracht uit zijn armen te verliezen of hij zou langzaam omlaag zakken en net in het blikveld van juffrouw Haviks terechtkomen. De blauwgestrepte kiel die hij aanhad, die fel gekleurde kindertehuis Kiel, was ook al van verre te zien. Vogels in bomen kun je moeilijk ontdekken, want God heeft ze een schutkleur gegeven, zei de juf op school. Maar aan jongens uit een kindertehuis had God geen schutkleur gegeven, en daarom wenste Rasmus nu nog maar één ding: dat juffrouw Haviks zou verdwijnen voordat hij het moest opgeven.

Het was nog maar pas geleden dat juffrouw Haviks op hem gemopperd had omdat hij zich veel viezer maakte dan alle andere kinderen in het kindertehuis, en daar moest hij nu weer aan denken. Wacht maar, de volgende keer dat ze het zei zou hij antwoor-

den: ‘Ik ben bezig een schutkleur aan te schaffen.’

Dat zou hij natuurlijk alleen stilletjes in zichzelf zeggen, en niet hardop zodat de Havik het kon horen, en zeker niet pal in haar gezicht. Want ze had van die strenge ogen, en haar mond was zo streng en samengeknepen, en ze had soms ook nog een strenge rimpel in haar voorhoofd. Gunnar beweerde dat zelfs haar neus er streng uitzag. Maar dat vond Rasmus niet. Rasmus vond dat De Havik best een mooie neus had.

Maar nu hij daar met bijna lamme armen aan die tak hing, kon hij weinig goeds over haar bedenken. En Gunnar, die onder de ogen van juffrouw Haviks gedwee blok na blok in de houtmand stapelde, durfde niet eens omhoog naar haar neus te kijken, of die nu streng was of niet. Hij zag van haar alleen een stukje gesteven schort.

‘Weet jij waar Rasmus is?’ vroeg juffrouw Haviks nu nog eens ongeduldig, omdat ze op haar eerste vraag geen antwoord had gekregen.

‘Ik zag hem daarnet bij het kippenhok,’ antwoordde Gunnar.

Dat was nog waar ook. Een half uur geleden hadden Gunnar en Rasmus eieren gezocht tussen de brandnetels achter het kippenhok, waar die sukkels van kippen soms stiekem aan de leg gingen. Gunnar had Rasmus dus écht een poosje geleden bij het kippenhok gezien. Het leek hem maar beter juffrouw Haviks niet te vertellen waar Rasmus nu was.

‘Als je hem ziet, zeg hem dan dat hij een mandje brandnetels plukt,’ zei juffrouw Haviks, en ze maakte rechtsomkeert.

‘Ja, juffrouw Haviks,’ zei Gunnar.

‘Heb je het gehoord?’ vroeg hij toen Rasmus naar beneden kwam klauteren. ‘Je moet brandnetels plukken.’

Brandnetels moesten er ook niet zijn, vond Rasmus. De hele lange zomer moesten ze brandnetels plukken voor de kippen,

want die kregen elke dag gekookte brandnetelpap.

‘Waarom kunnen die sukkels zelf geen brandnetels plukken, als ze toch recht voor hun neus groeien!’

‘Nee, nee, wat dacht je wel,’ zei Gunnar, ‘Smakelijk eten, dames!’ Hij maakte een diepe buiging voor een kip die zacht kakelend voorbij trippelde.

Rasmus aarzelde of kippen afgeschapt moesten worden, maar na even denken vond hij dat ze er beter wel konden zijn. Anders zou je op zondag geen eitje krijgen, en zonder zondags eitje zou je nauwelijks weten dat het zondag was. Nee, kippen konden er maar beter wel zijn, en die brandnetels moest hij meteen maar gaan plukken.

Rasmus was echt niet luier dan andere jongens van negen jaar. Hij had alleen een voor zijn leeftijd natuurlijke afkeer van alles wat hem belemmerde in bomen te klimmen, in de rivier te zwemmen, rovertje te spelen met de andere jongens en achter het aardappelhok in hinderlaag te liggen als een van de meisjes aardappels kwam halen. Zulke dingen hoorde je in de zomervakantie te doen, vond hij. Maar dat zou juffrouw Haviks nooit kunnen begrijpen, en dat was ook wel logisch. Want kindertehuis Zuiderveld was eigendom van de gemeente, maar moest gedeeltelijk bestaan van de opbrengst van groente en eieren. De kinderen waren een goedkope en noodzakelijke arbeidskracht, en juffrouw Haviks stelde heus geen onmenselijke eisen, ook al vond Rasmus het onmenselijk dat hij een hele dag aardappels moest aanaarden. Maar omdat hij net als alle andere kinderen zonder ouders op zijn dertiende voor zichzelf zou moeten zorgen, moest hij al vroeg de handen uit de mouwen leren steken, dat begreep juffrouw Haviks wel. Ze begreep alleen niet even goed dat zelfs kinderen uit een kindertehuis niets liever willen dan spelen, maar dat kon je van haar misschien niet verlangen, omdat ze zelf nooit echt gespeeld had.

Rasmus plukte gehoorzaam brandnetels achter het kippenhok. Maar hij kon het niet laten de kippen ondertussen op hun nummer te zetten.

‘Luiwammesen! Jullie moesten je schamen! Je komt hier om in de brandnetels! Maar nee hoor, jullie niet gezien! En ik me hier maar uitsloven om jullie te eten te geven! Ik lijk wel een slaaf!’

Hoe meer hij eraan dacht, des te meer begon hij zich een slaaf te voelen, en dat was eigenlijk nog wel leuk ook. De juf op school had vorig jaar een boek over de slaven in Amerika voorgelezen. Er was niets fijners dan juf te horen voorlezen, en dat boek over die zwarte slaven was het mooiste dat Rasmus ooit had gehoord.

Hij plukte brandnetels en kreunde zachtjes. Want nu sloeg de slavendrijver hem met zijn zweep, en achter de grote koelbak met ijs onder het zaagsel lagen de bloedhonden klaar om tevoorschijn te springen als hij zijn mand niet vlug genoeg kon vullen. Hij plukte nu geen brandnetels meer, maar katoen. De grote plukwant die hij aanhad om niet geprikt te worden, hoorde niet helemaal thuis bij een slaaf onder de brandende zon in de zuidelijke staten van Amerika, maar hij kon die want niet missen.

Rasmus plukte en plukte. En een enkele keer heeft zelfs een slaaf geluk! Bij de grote koelbak groeiden een paar kanjers van brandnetels. Rasmus had zijn mand al vol, maar hij ging ze toch nog plukken om de bloedhonden op stang te jagen. En daar zag hij iets naast de bak liggen. Het was half verborgen onder het zaagsel en het leek wel een stuiver. Zijn hart begon te bonken. Nee, het kón geen stuiver zijn, zoiets gebeurt niet in het echt! Maar hij trok voorzichtig de want uit en reikte naar dat glimmende dingetje onder het zaagsel.

Ja, het wás een stuiver! De katoenvelden verdwenen, de bloedhonden gingen in rook op en de arme slaaf kon wel juichen.

Wat kon je voor een stuiver niet allemaal kopen! Een grote

zak toffees of vijf toverballen of een chocoladereep. Al die dingen waren te koop in de winkel in het dorp. Misschien kon hij er morgen tussen de middag wel even naartoe rennen. Hij kon natuurlijk ook niet naar het dorp gaan en de stuiver zelf houden en zich blijven verkneukelen bij de gedachte dat hij rijk was en kon kopen wat hij wilde.

Ja, kippen en brandnetels konden er maar beter wel zijn, want zonder kippen en brandnetels was dit niet gebeurd. Hij had er al spijt van dat hij die arme kippen daarnet zo wreed had toegesproken. Ze leken zich daar trouwens niet veel van aan te trekken, zo parmantig als ze door de ren liepen, maar hij wilde ze toch laten weten dat hij eigenlijk niets op ze tegen had.

‘Ja hoor, jullie mogen er best zijn,’ zei hij en hij liep naar het gaas om de ren. ‘En ik zal elke dag brandnetels voor jullie plukken...’

Net op dat ogenblik gebeurde er weer een wonder. Hij zag weer iets op de grond liggen. In de kippenren, vlak voor de pootjes van een kakelende witte leghorn, lag een schelp. Midden tussen de kippenstront lag daar een mooie, witte schelp met kleine bruine stippeltjes.

‘Oh,’ zei Rasmus, ‘wat mooi!’

Behendig deed hij het hek van de haak en zonder zich iets aan te trekken van het angstige gekakel en wilde gefladder van de kippen schoot hij naar voren en pakte de schelp.

Nu was zijn geluk zo groot dat hij het niet meer alleen kon dragen. Hij moest dit allemaal aan Gunnar vertellen. Arme Gunnar, die een uur geleden met hem bij de kippenren was geweest en daar geen schelp en geen stuiver had gevonden! Rasmus dacht na. Misschien lagen de schelp en de stuiver er een uur geleden nog niet. Misschien waren ze pas tevoorschijn getoverd op het moment dat Rasmus brandnetels begon te plukken. Misschien was

dit wel een wonderdag voor hem, zo een waarop alleen wonderbaarlijke dingen gebeuren. Hij moest nodig van Gunnar horen wat die hiervan vond.

Rasmus zette het op een lopen, maar hield plotseling halt toen hij zich de mand met brandnetels herinnerde. Hij liep terug naar de koelbak om de mand op te halen, en met de mand in zijn ene hand en in de andere de schelp en de stuiver geklemd ging hij op zoek naar Gunnar.

Hij vond hem bij de speelplaats, waar de kinderen altijd na het werk bij elkaar kwamen. Ze stonden er al met z'n allen op een kluitje, en je kon zo zien dat er onrust heerste. Er moest iets zijn gebeurd terwijl Rasmus weg was.

Rasmus deed zijn uiterste best Gunnar even apart te nemen om hem zijn kostbaarheden te laten zien. Maar Gunnar had veel belangrijker zaken aan zijn hoofd.

‘We gaan morgen geen aardappels aanaarden,’ zei hij kort. ‘Er komen een paar mensen die een kind willen uitzoeken.’

Dit was zulk belangrijk nieuws dat de stuiver en de schelp verschrompelden tot er bijna niets van over was. Dat iemand van de kinderen een eigen thuis zou krijgen, daar kon niets ter wereld tegenop. Er was geen kind in Zuiderveld dat niet droomde van dit geluk. Zelfs de grote jongens en meisjes, die al bijna voor zichzelf moesten gaan zorgen, hoopten tegen beter weten in op dit wonder. Ja, zelfs de lelijkste, chagrijnigste en meest onhandelbare kinderen konden de hoop niet laten varen dat er eens op een mooie dag iemand zou komen die om een onverklaarbare reden juist hem of haar wilde hebben. Niet als knecht of meid om over te bazen, maar als eigen kind. Eigen ouders te hebben, dat was het grootste geluk dat de kinderen uit Zuiderveld zich konden voorstellen. Ze wilden natuurlijk niet allemaal voor dit hopeloze verlangen uitkomen. Maar Rasmus was nog maar negen en had nog

niet geleerd net te doen alsof het hem koud liet.

‘Stel je eens voor,’ zei hij opgewonden, ‘stel je eens voor dat ze mij willen hebben. O, wat zou ik dat graag willen.’

‘Verbeeld je maar niets,’ zei Gunnar. ‘Ze nemen altijd meisjes met krullen.’

Rasmus keek of zijn laatste oortje versnoept was. Toen vermande hij zich en deed nog één wanhopige poging Gunnar op andere gedachten te brengen.

‘Denk je echt niet dat er misschien één iemand is die een jongen met steil haar wil hebben?’

‘Ze willen meisjes met krullen, zei ik toch net.’

Gunnar zag er zelf niet bepaald mooi uit, hij had een knobbelneus en zijn haar leek wel uitgelopen touw. En hij zou nooit durven bekennen dat ook hij stiekem hoopte een vader en moeder te krijgen. Geen mens mocht aan hem zien dat hij zich ook maar iets aantrok van wat er morgen zou gaan gebeuren.

Toen Rasmus wat later in zijn smalle bed naast dat van Gunnar in de jongensslaapzaal lag, herinnerde hij zich dat hij nog steeds niets gezegd had over de schelp en de stuiver. Hij boog zich over de rand van zijn bed en fluisterde: ‘Zeg, Gunnar, er zijn vandaag zo veel wonderlijke dingen gebeurd.’

‘Wat voor wonderlijke dingen?’ vroeg Gunnar.

‘Ik heb een stuiver en een hele mooie schelp gevonden, maar je mag het aan niemand vertellen!’

‘Laat eens zien,’ fluisterde Gunnar nieuwsgierig. ‘Kom, we gaan naar het raam om te kijken.’

Ze slopen in hun nachthemd naar het raam. In het licht van de zomeravond vertoonde Rasmus zijn schatten zo voorzichtig dat alleen Gunnar ze kon zien.

‘Wat heb jij een geluk,’ zei Gunnar en hij raakte met zijn wijsvinger de gladde schelp even aan.

‘Ja, ik heb geluk. En daarom denk ik dat ze me misschien toch willen hebben, de mensen die morgen komen.’

‘Jij denkt maar,’ zei Gunnar.

In het bed dat het dichtst bij de deur stond lag Grote Peter, de oudste jongen van het kindertehuis, en dus de aangewezen leider.

Hij kwam een eindje omhoog en steunend op zijn elleboog luisterde hij gespannen.

‘Gauw je bed in,’ zei hij. ‘de Havik komt eraan... Ik hoor haar de trap op stommelen.’

Gunnar en Rasmus vlogen met wapperende nachthemden hun bed in, en toen de Havik binnenkwam was het muisstil in de zaal.

Zoals elke avond kwam de directrice haar ronde doen. Ze liep van het ene bed naar het andere en controleerde of alles in orde was. Een heel enkele keer gebeurde het dat ze een jongen een ruwe, bijna onwillige aai gaf. Rasmus hield niet van de Havik. Maar elke avond hoopte hij dat ze hem zou aaien. Hij wist zelf niet waarom, maar hij wou zo graag dat ze het deed.

Als ze me vanavond aait, dacht Rasmus in zijn bed, dan betekent het dat ik morgen ook een wonderdag heb en dat die mensen mij uitkiezen, ook al heb ik steil haar.

Juffrouw Haviks stond nu bij het bed van Gunnar. Rasmus lag verstijfd van spanning te wachten. Nu... nu was ze bijna bij hem.

‘Rasmus, lig je deken niet kapot te bijten,’ zei juffrouw Haviks.

Daarna liep ze door, en een ogenblik later trok ze zacht en onverbiddelijk de deur achter zich dicht. Het was stil in de slaapzaal. Maar uit het bed van Rasmus kwam een diepe zucht.